

WSTĘP

Wśród historyków niesłabnącym zainteresowaniem cieszą się opracowania na temat poszczególnych regionów, miast i miejscowości. Szczególnie dużo powstało prac historycznych o większych i bardziej znaczących ośrodkach. Coraz częściej jednak zwraca się uwagę na dzieje mniejszych społeczności, takich jak wieś czy parafia.

Istnieje bardzo bogata literatura dotycząca historii Krakowa, ale stosunkowo niewielkie zainteresowanie budziły dotychczas miejscowości włączone do miasta w XX wieku. Niniejsze opracowanie poświęcone zostało historii dawnej wsi Olszanica, przyłączonej do Krakowa w 1973 roku. Do wyboru badanego tematu skłoniły autora jego osobiste zainteresowania jako mieszkańca tej miejscowości, a także licznie zachowane źródła, pozwalające na możliwie dokładne przedstawienie jej dziejów.

W pracy omówiono historię Olszanicy, począwszy od pochodzących z odkryć archeologicznych pierwszych śladów obecności człowieka na tym terenie, przez dzieje wsi od jej ukształtowania w okresie średniowiecza aż do końca II wojny światowej. Opracowanie kończy się na 1945 roku ze względu na wyraźną cezurę, wyznaczoną zakończeniem okupacji hitlerowskiej i trudnościami badawczymi późniejszego okresu, dla którego sporo źródeł nie zostało jeszcze udostępnionych historykom. Książka w wyodrębnionej części zawiera opisy rodzin mieszkających w Olszanie od XVI do XX wieku z dołączonymi tablicami genealogicznymi.

Podstawę źródłową pracy stanowiły przede wszystkim materiały rękopiśmienne pochodzące z różnych archiwów krakowskich. Wykorzystano głównie liczne dokumenty znajdujące się w archiwum klasztoru Sióstr Norbertanek w Krakowie-Zwierzyncu¹. W odniesieniu do okresu przed uwłaszczeniem dotyczyły one spraw gospodarczych związanych z działalnością folwarku, w tym powinności chłopskich i prowadzonych z klasztorem sporów o wielkość wymaganych robocizn. Materiały z drugiej połowy XIX i początku XX wieku dokumentowały

---

¹ ANZ, sygn. 68–71, 81, 82/7, 82/9, 82/14, 82/15, 86, 89, 91/2, 93/1, 94/2, 107, 112–114, 116, 121, 126–127, 141–143, 150, 153, 155–156, 184, 287–288, 317/2, 319/1, 324/1, 331, 351, XIII/2, XIII/7, XIII/17–XIII/18, XIII/25–XIII/30, XIII/36–XIII/37, XIII/40–XIII/41, XIII/44.

dzieje majątku dworskiego w Olszanicy pozostającego po uwłaszczeniu w rękach norbertanek. Podstawowym źródłem do odtworzenia powiązań rodzinnych mieszkańców wsi były księgi metrykalne parafii Najświętszego Salwatora na Zwierzyńcu, które szeroko wykorzystano również przy opisie dziejów miejscowości od XVII do początku XX wieku². Wiele ważnych informacji zaczerpnięto ze zbiorów przechowywanych w Archiwum Narodowym w Krakowie. Wymienić tu należy dokumentację wytworzoną przez jednostki administracji terytorialnej od końca XVIII do XX wieku. Były to między innymi akta Komisji Porządkowej Cywilno-Wojskowej Województwa Krakowskiego³, akta cyrkularne⁴, a także dokumenty: Prefektury Departamentu Krakowskiego⁵, Archiwum Wolnego Miasta Krakowa⁶, c.k. Urzędu Powiatowego w Liszczach⁷, Urzędu Wojewódzkiego Krakowskiego⁸ oraz Gminy Liszki⁹. Do badań nad mieszkańcami wsi w okresie uwłaszczenia posłużyły materiały katastru galicyjskiego¹⁰ i c.k. Komisji Ministerialnej dla zniesienia ciężarów gruntowych w Krakowie¹¹. Ludność żydowską na przełomie XIX i XX wieku można było poznać dzięki aktom stanu cywilnego Izraelickiego Okręgu Metrykalnego w Krakowie¹². Przedstawienie procesu odbudowy Olszanicy po I wojnie światowej umożliwiły akta Okręgowego i Powiatowego Urzędu Ziemskiego w Krakowie¹³. Bardzo cenna okazała się zachowana dokumentacja dotycząca działalności szkoły¹⁴ oraz Kasy Stefczyka w Olszanicy¹⁵. Ponadto wykorzystano inne archiwalia, wnoszące wiele szczegółowych

² Mikrofilmy ksiąg metrykalnych z archiwum parafii Najświętszego Salwatora w Krakowie-Zwierzyńcu dostępne w Archiwum Narodowym w Krakowie: APZ, *Księga chrztów*, t. 1–11, 13; *Księga ślubów*, t. 1–6; *Księga zmarłych*, t. 1–7. Oryginały i kopie ksiąg metrykalnych w Archiwum Narodowym w Krakowie: ANK, sygn. 29/334/69, 121, 201, 219, 229, 264, 282, 324, 326-329, 332-333, 335, 337, 339, 341, 344, 347.

³ ANK, sygn. 29/30/9, 13–14, 40.

⁴ ANK, sygn. 29/70/15.

⁵ ANK, sygn. 29/72/18–20.

⁶ ANK, sygn. 29/200/WMK IV-7, WMK IV-8, WMK IV-9, WMK IV-11, WMK V-127, WMK V-129, WMK V-175, WMK V-187, WMK V-240, WMK V-258, WMK V-263, WMK V-265, WMK V-270, WMK V-272, WMK V-280, WMK V-285, WMK V-286, WMK V-306, WMK V-529, WMK XIV-1, WMK XIV-80, WMK XIV-82, WMK XIV-132, WMK Okr 26–28, WMK Hip 20, WM 369, WM 563, WM 574–575.

⁷ ANK, sygn. 29/1026/3-4.

⁸ ANK, sygn. 29/206/161, 308.

⁹ ANK, sygn. 29/1068/2–4, 8–9, 33–34.

¹⁰ ANK, sygn. 29/280/1284, KKrak op. 100.

¹¹ ANK, sygn. 29/279/2155, 2236, 2284.

¹² ANK, sygn. 29/1472/365, 377, 384, 398, 410, 422, 426, 428, 438, 440, 442, 452, 464, 468, 470, 476, 480, 482, 490, 492, 494, 497, 499, 505, 518, 524, 536, 544, 566, 572, 668.

¹³ ANK, sygn. 29/281/828–830; sygn. 29/286/54.

¹⁴ ANK, sygn. 29/2804/2–9.

¹⁵ ANK, sygn. 29/600/897.

informacji dotyczących okresów: staropolskiego¹⁶, zaborów¹⁷ i dwudziestolecia międzywojennego¹⁸. Podstawowym źródłem umożliwiającym przedstawienie historii parafii w Olszaniczy była kronika parafialna¹⁹. Przeprowadzono również kwerendę w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie²⁰. Materiały z krakowskiego Muzeum Etnograficznego im. Seweryna Udzieli dostarczyły bardzo cennego, szczegółowego opisu wsi z 1893 roku²¹. Jeśli chodzi o okres staropolski, wykorzystano liczne rejestry skarbowe znajdujące się w zbiorach: Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie²², Biblioteki Jagiellońskiej²³, Biblioteki Książąt Czartoryskich w Krakowie²⁴, Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie²⁵ oraz Biblioteki Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu²⁶. Źródła drukowane były podstawą opisu średniowiecznych dziejów wsi²⁷. Bardzo

16 ANK, sygn. 29/1/45, 100; sygn. 29/5/78, 88, 652, 662, 664–665, 669, 673, 678, 680–682, 685, 689, 695, 700, 743, 756, 1057, 1117, 1120; sygn. 29/10/13; sygn. 29/27/5, 14, 25; sygn. 29/28/7; sygn. 29/121/277.

17 ANK, sygn. 29/663/401; sygn. 29/684/1177; sygn. 29/869/7; sygn. 29/884/2, 7, 10–11, 15–16, 19; sygn. 29/887/28; sygn. 29/947/2; sygn. 29/953/1–3, 9; sygn. 29/954/1, 12.

18 ANK, sygn. 29/293/12; sygn. 29/318/316; sygn. 29/620/1330; sygn. 29/896/45; sygn. 29/1114/74.

19 APO, *Kronika parafii*.

20 AKMK, sygn. APA 149, Pers A 296.

21 MEK, sygn. 75/C/56.

22 AGAD, sygn. 1/7/o/3/60, 63, 68, 78, 81, 86, 89, 93, 97, 109, 114, 117, 119, 121, 125, 127; sygn. 1/7/o/4/7, 57; sygn. 1/7/o/6/6, 22, 30, 35, 50.

23 BJ, sygn. 5043, 7240.

24 BCz, sygn. 1099.

25 BPANK, sygn. 442.

26 BO, sygn. 6139/II.

27 *Antiquissimi libri iudiciales terrae Cracoviensis. Pars I, ab an. 1374–1390*, wyd. B. Ulanowski [w:] *Starodawne prawa polskiego pomniki*, t. 8, cz. 1, Kraków 1884; *Decreta iuris supremi Magdeburgensis castri Cracoviensis*. [cz. 1:] 1456–1481, red. L. Łysiak, K. Nehlsen-von Stryk, Frankfurt am Main 1995; J. Długosz, *Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis*, t. 1, 3, wyd. A. Przeździecki, Kraków 1863–1864; *Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława*, t. 1, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1874; *Kodeks dyplomatyczny Małopolski*, t. 1, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1876; *Kodeks dyplomatyczny Polski*, t. 3, wyd. J. Bartoszewicz, Warszawa 1858; *Kodeks dyplomatyczny miasta Krakowa 1257–1506*, t. 1, wyd. F. Piekosiński, Kraków 1879; *Księga dochodów beneficjów diecezji krakowskiej z roku 1529 (tzw. Liber retaxationum)*, wyd. Z. Leszczyńska-Skrętowa, Wrocław 1968; *Księga ziemska krakowska 2, 1394–1397*, wyd. W. Bukowski, M. Zdanek, Warszawa 2012; *Księgi przyjęć do prawa miejskiego w Krakowie 1392–1506*, wyd. K. Kaczmarczyk, Kraków 1913; *Materyały do dziejów robocizny w Polsce w XVI wieku*, wyd. S. Kutrzeba [w:] *Archiwum Komisji Prawniczej*, t. 9, Kraków 1913, s. 1–198; *Materiały do kodeksu dyplomatycznego Małopolski tom V, 1451–1506. Edycja elektroniczna*, red. W. Bukowski, Kraków 2014, <http://www.kodeks.pau.krakow.pl> (dostęp: 2.05.2019); *Najstarsza Księga Sądu Najwyższego Prawa Niemieckiego na Zamku Krakowskim*, wyd. A. Kłodziński [w:] *Archiwum Komisji Prawniczej*, t. 10, Kraków 1936; *Starodawne prawa polskiego pomniki*, t. 2, wyd. A. Z. Helcel, Kraków 1870.

duże znaczenie miały materiały wydane w XIX i na początku XX wieku, w tym ówczesna prasa²⁸. Liczne informacje źródłowe dotyczące ludności żydowskiej

²⁸ *Allgemeines Verzeichniss der Ortsgemeinden und Ortschaften Österreichs nach den Ergebnissen der Volkszählung vom 31. Dezember 1910*, Wien 1915; *Amtliches Gemeinde und Dorfverzeichnis für das Generalgouvernement auf Grund der Summarischen Bevölkerungsbestandsaufnahme am 1. März 1943*, Krakau 1943; *Elenchus Venerabilis Cleri Archidioeceseos Cracoviensis pro Anno Domini 1928*, Cracoviae 1928; *Gemeindelexikon der im Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder. Bearbeitet auf Grund der Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1900*, t. 12: *Galizien*, Wien 1907; *Kalendarz Ilustrowany Wieńca i Pszczółki: pisemek politycznych ludowych na rok Pański 1880*, Lwów 1879; *Księga adresowa Miasta Krakowa i województwa krakowskiego 1932*, Kraków 1932; *Księga adresowa Polski (wraz z W. M. Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosł i rolnictwa 1926/27*, Warszawa [1927]; *Księga adresowa Polski (wraz z W. M. Gdańskiem) dla handlu, przemysłu, rzemiosł i rolnictwa 1930*, Warszawa [1930]; *Listy strat* wydawane przez K. u. K. Kriegsministerium; *Najnowszy skorowidz wszystkich miejscowości z przysiółkami w Królestwie Galicyi, Wielkiem Księstwie Krakowskiem i Księstwie Bukowińskiem z uwzględnieniem wszystkich dotąd zaszłych zmian terytoryalnych kraju*, oprac. J. Bigo, Lwów 1897; *Orts-Repertorium des Königreiches Galizien und Lodomerien mit dem Grossherzogthume Krakau. Auf Grundlage der Volkszählung vom Jahre 1869 bearbeitet*, Wien 1874; *Skorowidz gmin Rzeczypospolitej Polskiej: ludność i budynki na podstawie tymczasowych wyników Drugiego Powszechnego Spisu Ludności z dn. 9. XII 1931 r. oraz powierzchnia ogólna i użyci rolne*, cz. 3: *Województwa południowe*, Warszawa 1933; *Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej*, t. 12: *Województwo krakowskie, Śląsk Cieszyński*, Warszawa 1925; *Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicyi*, Lwów 1906; *Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicyi*, Lwów 1913; *Skorowidz wszystkich miejscowości położonych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem*, Lwów 1868; *Special-Orts-Repertorien der im Oesterreichischen Reichsrathe vertretenen Königreiche und Länder*, t. 12: *Galizien*, Wien 1886; *Special-Orts-Repertorium von Galizien. Neubearbeitung auf Grund der Ergebnisse Volkszählung vom 31. December 1890*, Wien 1893; *Sprawozdanie c.k. Towarzystwa Rolniczego Krakowskiego oraz Towarzystw pokrewnych za rok 1908*, Kraków 1909; *Sprawozdanie z czynności Towarzystwa „Kółek Rolniczych” za rok 1910*, Lwów 1911; *Sprawozdanie z działalności „Ligi Pomocy Przemysłowej” za czas od 15 sierpnia 1908, do 31 grudnia 1909 t.j. za szósty rok istnienia*, Lwów 1910; *Stenographische Protokolle über die Sitzungen des Hauses der Abgeordneten des österreichischen Reichsrathes im Jahre 1907*, Wien 1907; *Szematyzm szkół ludowych i nauczycieli w obrębie krakowskiego okręgu szkolnego zamiejskiego i miejskiego tudzież seminariów nauczycielskich w Krakowie na rok 1872*, Kraków 1872; *Szkoły Rzeczypospolitej Polskiej w roku szkolnym 1930/31*, red. M. Falski, Warszawa 1933; *Ustawa gminna z dnia 12. Sierpnia 1866*, wyd. K. Wild, Lwów 1867; *Wydawnictwa informacyjno-adresowe przemysłu polskiego. V. Przemysł drzewny i papierniczy*, Warszawa 1930.

Prasa i wydawnictwa urzędowe: „Czas” 1852, 1856, 1868, 1870, 1873–1874, 1894; „Dziennik Rządowy Wolnego Miasta Krakowa i Jego Okręgu” 1821–1824, 1831, 1835, 1838–1839, 1843–1844; „Dziennik Urzędowy c.k. Rady Szkolnej Krajowej w Galicji” 1902, 1905, 1911, 1915 i 1916; „Dziennik ustaw i rozporządzeń krajowych dla Królestwa Galicyi i Lodomeryi wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem” 1908; „Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” 1933, 1934; „Gazeta Krakowska” 1883; „Gazeta Lwowska” 1878; „Gazeta Narodowa” 1895; „Gazeta Toruńska” 1877; „Gazeta Wielkiego Xięstwa Poznańskiego” 1846; „Goniec Krakowski” 1922; „Ilustrowany Kurjer Codzienny” 1916, 1920, 1933; „Krakowska Kronika Kościelna” 1921–1922;

w XIX wieku²⁹, wyjazdów emigrantów do Ameryki z początku XX wieku³⁰ czy ofiar okupacji hitlerowskiej³¹ zaczerpnięto z zasobów internetowych.

Historia Olszanicy nie doczekała się całościowego ujęcia w istniejącej dotychczas literaturze. Zainteresowanie historyków budziły natomiast fragmenty jej dziejów związane z chłopskim oporem przeciwko odrabianiu pańszczyzny. Traktowały o tym prace Janiny Bieniarzówny³² oraz Wacława Urbana³³. Cenne informacje o opisywanej wsi w czasach średniowiecza zawierało opracowanie autorstwa Jerzego Rajmana poświęcone klasztorowi zwierzynieckiemu³⁴. Pojedyncze wiadomości dotyczące następnych okresów znajdowały się w pracy Krystyny Kramarskiej-Anyszek o konwencie norbertanek³⁵. Częściowe poznanie dziejów wsi w XX wieku umożliwił opis historii parafii w Olszanicy opracowany na podstawie kroniki parafialnej przez Marię Dorożyńską³⁶. Dużo informacji z tego okresu, szczególnie o szkole, zawierała publikacja Danuty Dobrowolskiej poświęcona sąsiedniemu Chełmowi³⁷. Poszczególne wątki związane z Olszanicą znajdowały się także w innych książkach, opracowaniach naukowych, słownikach i artykułach w prasie³⁸.

„Kurier Polski” 1892; „Naprzód” 1911; „Narodowiec” 1937; „Nowa Reforma” 1898, 1901, 1903, 1907, 1910–1911, 1914, 1917, 1922; „Nowy Dziennik” 1937; „Oświata Ludowa” 1911, 1913; „Piaś” 1926; „Pokój i dobro” 1938; „Przegląd Sądowy i Administracyjny” 1881; „Przewodnik Oświatowy. Organ Towarzystwa Szkoły Ludowej, poświęcony sprawom oświaty pozaszkolnej i narodowego wychowania ludu polskiego” 1907; „Przyjaciel Ludu” 1902, 1907; „Pszczółka” 1879; „Szematyzm Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim” 1869–1914; „Tygodnik Kościelny” 1848; „Tygodnik Rolniczo-Przemysłowy” 1859–1861; „Wieniec” 1879; „Wieniec Polski” 1891; „Wieniec-Pszczółka” 1904; „Wieś Polska” 1938.

29 <https://kehilalinks.jewishgen.org> (dostęp: 2.05.2019).

30 <https://libertyellisfoundation.org>; <https://www.ancestry.com> (dostęp: 1.07.2020).

31 <http://straty.pl>; <https://collections.arolsen-archives.org/search>; <https://www.ancestry.co.uk/search/collections/61758/> (dostęp: 1.07.2020).

32 J. Bieniarzówna, *W walce o chłopskie prawa. Karta z dziejów Olszanicy, wsi powiatu krakowskiego*, Kraków 1947; też, *W walce o chłopskie prawa. Z dziejów Olszanicy, wsi powiatu krakowskiego* [w:] *O chłopskie prawa. Szkice z dziejów wsi małopolskiej*, Kraków 1954, s. 9–45.

33 W. Urban, *Chłopi wobec reformacji w Małopolsce w drugiej połowie XVI w.*, Kraków 1958, s. 74–77; tenże, *Przyczynek do związków chłopów podkrakowskich z reformacją w XVI wieku* [w:] *Z dziejów Odrodzenia w Polsce*, Warszawa 1954, s. 96–108.

34 J. Rajman, *Klasztor Norbertanek na Zwierzyńcu w wiekach średnich*, Kraków 1993.

35 K. Kramarska-Anyszek, *Dzieje klasztoru PP. Norbertanek w Krakowie na Zwierzyńcu do roku 1840*, „Nasza Przeszłość” 1977, t. 47, s. 5–169; też, *Dzieje klasztoru PP. Norbertanek w Krakowie na Zwierzyńcu, część druga 1840–1945*, „Nasza Przeszłość” 1982, t. 58, s. 95–168.

36 M. Dorożyńska, *Historia parafii Olszanica 1938–2008*, http://www.olszanica.kapucyni.pl/uploads/pdf/kronika_parafii_MB_Czestochowskiej_w_Krakowie_Olszanicy.pdf (dostęp: 2.05.2019).

37 D. Dobrowolska, *Przeobrażenia społeczne wsi podmiejskiej. Podkrakowska osada Chełm w latach 1900–1967*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1968.

38 *Olszanica* [w:] *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 7, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1888, s. 498; *Olszanica* [w:] *Encyklopedia*

Chociaż przeprowadzono szeroko zakrojoną kwerendę, to jednak do wielu źródeł i informacji dotyczących historii Olszanicy nie udało się dotrzeć. Z pewnością istnieją różne materiały w zbiorach prywatnych, w tym niepublikowane kroniki wsi, pisane w XX wieku przez jej mieszkańców. Nie udało się również dotrzeć do międzywojennej kroniki szkoły w Olszanicy. Przy pisaniu tekstu niniejszej książki szczególnie odczuwalny był brak – prawdopodobnie niezachowanej – dokumentacji samorządu gminnego z przełomu XIX i XX wieku, co uniemożliwiło szczegółowe przedstawienie jego działalności.

Praca składa się z trzech rozdziałów opisujących dzieje Olszanicy kolejno w czasach staropolskich (do 1795 roku), pod zaborami (w latach 1796–1914) oraz w okresie od I do II wojny światowej (1914–1945). W rozdziale pierwszym omówiono na wstępie pradzieje terenu Olszanicy i średniowieczne początki wsi. Następnie opisano wieś folwarczno-pańszczyźnianą okresu staropolskiego, przedstawiając działalność folwarku, prezentując samorząd wiejski oraz ukazując społeczność chłopską i jej powinności. W szczególności omówiono długotrwałe spory mieszkańców wsi z klasztorem zwierzynieckim o wielkość wymaganych robocizn. Na koniec dokonano analizy demograficznej ludności w okresie staropolskim, badając urodzenia, śluby, zgony, zaludnienie, występowanie nazwisk i przydomków oraz strukturę ludności według spisu z 1791 roku.

W rozdziale drugim przedstawiono liczne zmiany administracyjne w okresie zaborów i opisano samorząd lokalny. Następnie omówiono obciążenia podatkowe ludności oraz wyszczególniono okresy wojen i wpływ wojska na życie mieszkańców wsi. Szeroko ukazano drogę chłopów z Olszanicy do uwłaszczenia w połowie XIX wieku i działalność folwarku dworskiego, z czasem pozbawionego darmowej pracy pańszczyźnianej. Dalej opisano życie społeczne i gospodarcze wsi, przedstawiono rozwój szkolnictwa, omówiono zwyczaje i tradycje mieszkańców. Podobnie jak w rozdziale poprzednim dokonano również analizy demograficznej ludności Olszanicy.

Krakowa, red. A. H. Stachowski, Warszawa – Kraków 2000, s. 699–700; M. Czarnecki, Awans, „Wieści” 1976, nr 31, s. 3–4; C. Dykas, *Pięćdziesiąta rocznica pacyfikacji hitlerowskiej w Olszanicy*, „Tygodnik Salwatorski” 2001, nr 29, s. 1, 8; tenże, *Szkoła w Olszanicy*, „Tygodnik Salwatorski” 2001, nr 34, s. 1; K. Fiedorowicz, *Kapliczka Wdzięczności*, „Dziennik Polski” 2007, nr 145, s. 11; też, *Lokalne wojny sąsiedzkie*, „Dziennik Polski” 2007, nr 145, s. 12; J. L. Gadacz, *Słownik polskich kapucynów*, t. 1, Wrocław 1985, s. 166–167; M. Mikulski, J. Sadowski, *Fort 39 „Olszanica” twierdzy Kraków*, „Odkrywca” 2009, nr 7, s. 58–59; S. Milisauskas, *Badania wykopaliskowe rejonu D-1 stanowiska w Olszanicy w latach 1969–1971*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1976, t. 28, s. 53–61; tenże, *Domy słupowe kultury ceramiki wstęgowej rytej w Olszanicy, pow. Kraków*, „Sprawozdania Archeologiczne” 1969, t. 21, s. 41–45; *Poczet sołtysów i wójtów wsi, gmin i gromad przyłączonych do Krakowa po 1915 roku*, oprac. B. Kasprzyk, Kraków 2015, s. 687–696; J. Zinkow, *Krakowskie i jurajskie (wybór podania, legendy, zwyczaje*, Kraków 1994, s. 174–175.

Rozdział trzeci opisuje dzieje miejscowości podczas dwóch wojen światowych, ukazuje proces odbudowy ze zniszczeń po pierwszej z nich, omawia działalność społeczno-gospodarczą mieszkańców wsi w okresie międzywojennym, przedstawia majątek dworski w tym czasie, funkcjonowanie szkoły oraz drogę do powstania parafii.

Ważnym uzupełnieniem tekstu są mapy, umożliwiające poznanie terenu wsi, nazw lokalnych i zabudowy Olszanicy od XVIII wieku do 1945 roku. Do pracy dołączono również wybrane ilustracje. Odrębną część książki stanowią opisy rodzin, mieszkających w Olszanicy od XVI do XX wieku, z dołączonymi tablicami genealogicznymi. Zostały one zaprezentowane według miejsca zamieszkania (którego lokalizację umożliwiają załączone mapy), co pozwala poznać historię poszczególnych gospodarstw chłopskich na przestrzeni dłuższego okresu. Ostatnia część książki obejmuje: zakończenie, bibliografię z wykazem źródeł i literatury naukowej, spisy tabel, wykresów, tablic genealogicznych, map i ilustracji oraz indeksy osób i miejscowości.

Chciałbym serdecznie podziękować wszystkim osobom, które pomogły mi przy gromadzeniu źródeł i pisaniu tej pracy. Słowa wdzięczności za cenne porady i uwagi do tekstu kieruję do doktorów: Przemysława Jędrzejewskiego, Vitalija Nagirnego i Wiktora Szymborskiego. Składam podziękowania przełożonej klasztoru Sióstr Norbertanek w Krakowie-Zwierzynku, matce Pauli Torczyńskiej, za udostępnienie bogatego archiwum klasztornego. Proboszczowi w Olszanicy, ojcu Cezaremu Pietrasowi, dziękuję za możliwość skorzystania z kroniki parafialnej. Jestem niezmiernie wdzięczny za przekazane zdjęcia i informacje państwu Marii i Romanowi Dorożyńskim, pani Elżbiecie Pohorskiej-Klei oraz panom: Stanisławowi Śmiechowi, Wojciechowi Porębskiemu, Wojciechowi Kościelnemu i Adamowi Błociszewskiemu.

Mam nadzieję, że prezentowana książka przybliży współczesnym mieszkańcom Olszanicy dzieje miejsca, w którym żyją, oraz pogłębi w nich poczucie lokalnej tożsamości i przywiązania do małej ojczyzny.